

შეფასებისა და გამოცდების
ეროვნული ცენტრი

Vahid Milli İmtahanlar
iyul, 2021

Ümumi qabiliyyət testi

II Variant

Təlimat

Qarşınızdakı imtahan testinin elektron bukletidir.

Test iki – verbal və riyaziyyat – hissədən ibarətdir.

Hər hissəsi 40 tapşırıqdan ibarətdir. Hər tapşırığın ehtimal olunan dörd və ya beş cavabı vardır. Onlardan ancaq biri düzgündür.

Testin hər hissəsini işləmək üçün sizə 1 saat 35 dəqiqə vaxt verilir.

Hər bir tapşırığın təlimatını diqqətlə oxuyun, tapşırığı yerinə yetirmək üçün nə tələb olunduğunu yaxşı düşünün və sonra savabı seçin və yazın.

Testin maksimal xalı – 80-dır.

Uğurlar arzulayırıq!

Verbal hissə

Məntiq

Bu tip tapşırıqlar ilkin məlumatlar və çıxarılacaq nəticələr baxımından bir-birindən fərqlənir. Buna görə hər bir tapşırıqda olan suala xüsusi diqqət yetirin və verilmiş variantlardan müvafiq cavabı seçin.

Məlumatları çertyoj və ya diaqram formasında təsviri bəzi suallara cavab verilməsini asanlaşdıracaq.

1. Beynəlxalq münşiflər heyətinin dörd üzvü var: Davit, Maykl, Teona və Anna. Onlardan hər biri digər üç nəfərdən birini münşif sədri adlandırdı. Məlumdur, ki:

- Anna Davitin adını çəkdi.
- Münşiflər heyətinin iki üzvü Teonanın adını çəkdi.

*Aşağıda sadalananlardan hansı **qeyri-mümkündür?***

- a) Teona Annanın adını çəkdi;
- b) Maykl Teonanın adını çəkdi;
- c) Davit Teonanın adını çəkdi;
- ç) Teona Davitin adını çəkdi;
- d) Davit Mayklın adını çəkdi.

2. Binada bir cərgədə dörd müxtəlif ölkənin bir-bir bayrağı asılıdır: Nepalın, Kamerunun, İspaniyanın və Danimarkanın (bu ardıcılıqla olması vacib deyil)

Məlumdur:

- Nepalın bayrağı cərgənin kənarında deyil.
- Ən böyük bayraq birbaşa Danimarka bayrağının sağında asılıdır.
- Kamerunun və Nepalın bayraqları arasında bir bayraq asılıdır.

Aşağıda sadalananlardan hansı mümkündür?

- a) Ən böyük bayraq Nepalındır;
- b) Ən böyük bayraq İspaniyanındır;
- c) Kamerunun bayrağı cərgənin kənarında deyil;
- ç) Nepalın bayrağı Danimarkanın bayrağının yanında asılmayıb;
- d) Danimarkanın bayrağı birbaşa İspaniyanın bayrağının yanındadır.

3. Üç müddəa verilmişdir:

- Bütün mühəndislər idmançıdır.
- Bütün filosoflar idmançıdır.
- Heç bir mühəndis filosof deyil.

Əgər bu müddəalar doğrudursa, onda aşağıda sadalananlardan hansı düzgün ola bilməz?

- a) Bəzi filosof olmayan mühəndisdir;
- b) Bəzi idmançı olmayan filosofdur;
- c) Bəzi idmançı olmayan mühəndis deyil;
- ç) Bəzi mühəndis olmayan filosof deyil;
- d) Bəzi idmançı olmayan filosof deyil.

4. Verilmişdir:

- Pantomim teatrının truppasının yalnız bəzi üzvləri peşəkar rəqqasdır.

Qiorqi nəticə çıxardı:

- Beləliklə də, bu truppanın bəzi üzvləri fiziki cəhətdən güclüdürlər.

Qiorqi aşağıdakılardan ikinci olaraq hansını əsas götürməlidir, ki , bu cür nəticə çıxarsın?

- a) Fiziki cəhətdən güclü olan peşəkar rəqqaslar mövcuddur;
- b) Fiziki cəhətdən güclü olan bəzi insanlar peşəkar rəqqaslardır;
- c) Bəzi peşəkar rəqqaslar fiziki cəhətdən güclü deyillər;
- ç) Bəzi peşəkar rəqqaslar fiziki cəhətdən güclüdürlər;
- d) Bütün peşəkar rəqqaslar fiziki cəhətdən güclüdürlər

5. Pasxa adası, eyniylə Rapanui, min illər əvvəl yerlilər tərəfindən qoyulan nəhəng monolitlərlə məşhurdur. Nəhəng heykəlləri bir-birinə zidd olan iki tayfa ucaldırdı. Alimlər fərz edirlər ki, **heykəllərin ucaldılmasının məqsədi düşməyə güc nümayiş etdirmək idi – bir qəbilə tərəfindən ucaldılmış heykəl nə qədər böyük olarsa, digər tayfalar tərəfindən həmin tayfa o qədər güclü hesab olunurdu.**

Heykəllərin ucaldılmasının məqsədi haqqında alimlərin fərziyyəsini ən çox aşağıdakılardan hansı şübhə altına alır?

- a) Rapanuidə arxeoloqlar, torpağın məhsuldarlığını artırmaq üçün keçirilən mərasimlərdə istifadə edilən ibadət mahiyyətli əşyalar kəşf etdilər;
- b) Rapanuinin heykəlləri bir-birindən hündürlüyü, çəkisi ilə fərqlənir. Ən böyük heykəlin çəkisi 270 ton, hündürlüyü isə 20 metrdir;
- c) Rapanuinin bir vaxtlar çoxsaylı əhalisini təbii ehtiyatların çatışmamazlığı səbəbindən baş verən vətəndaş müharibələri məhv etdi;
- ç) Rapanui heykəlləri sahil xətti boyunca elə düzülüb ki, kürəkləri dənizə, üzləri isə adanın ortasına doğru yönəlmişdir;
- d) Rapanui sakinlərinin inancına görə, ölümləri daşda ölümsüzləşdirmək gələcəkdə onların nəsillərinin ruhları aləmində daha yaxşı yer tutmasını təmin edəcəkdi.

Cümlələrin tamamlanması

Elə cümlələr verilmişdir ki, onlarda bir neçə söz buraxılmışdır. Buraxılmış sözlər cümlədə xətlərlə göstərilmişdir. Bir xətdə bəzən bir söz, bəzən isə bir neçə söz nəzərdə tutulur.

Ehtimal olunan cavabların hər variantı sözlər qrupunu əhatə edir, onun hissələri bir-birindən aşağı əyilmiş xətlərlə (/) müəyyən edilmişdir. Cavabın elə variantını seçin ki, onun hər hissəsinin ardıcılıqla düzülməsi müvafiq buraxılmış yerlərdə fikir etibarı ilə düzgün cümlə versin.

6. ----- tələbatlara əsaslanır. -----, aralarında ----- bir fərq var: Heyvan tələbatlarının təbiəti və ətrafları ----- canlı orqanizmlərin bioloji xüsusiyyətləri ilə ----- . İnsan isə tarixi varlıqdır və onun tələbatları sosial əlaqələrin -----.

- a) Həm insan, həm də heyvan davranışı / buna baxmayaraq / yeni də böyük / birdəfəlik / müəyyən olunur/ inkişafı ilə yanyana, davamlı çevrilmə prosesindədir
- b) İnsan və heyvan davranışı müxtəlif növ / buna baxmayaraq / yenə də önəmsiz / yalnız qismən /müəyyən olunur/ inkişafı ilə yanyana, davamlı çevrilmə prosesindədir.
- c) Həm insan, həm də heyvan davranışı / müvafiq olaraq / yalnız önəmsiz / heç bir vaxt / müəyyən olunmur / dəyişkənliyə baxmayaraq, mahiyyətə dəyişməz olaraq qalır
- ç) İnsan və heyvan davranışı müxtəlif növ / müvafiq olaraq / önəmli / daim / müəyyən olunur / dəyişkənliyinə baxmayaraq, mahiyyətə dəyişməz olaraq qalır

7. Əgər alimin araşdırma mövzusunə qarşı emosional münasibəti -----, onun tərəfindən bu mövzunun araşdırılması ----- . Səni əsəbləşdirən, qorxudan və ya, əksinə xoşuna gələn şeylər haqqında fikir və müzakirə, araşdırma mövzusunə qarşı ----- görə, araşdırmanın obyektivliyini -----.

- a) yoxdursa / mükəmməl seçim deyil / emosional məsafənin azlığına / daha inandırıcı edir
- b) varsa / mükəmməl seçim deyil / emosional məsafənin azlığına / risk altına alır
- c) varsa / mükəmməl seçimdir / böyük emosional məsafəyə / daha inandırıcı edir
- ç) yoxdursa / mükəmməl seçimdir / böyük emosional məsafəyə / risk altına alır

8. Fərdi və kollektivist cəmiyyətlərdə diploma qarşı fərqli münasibət var. Fərdi cəmiyyətdə diplom, ----- . Kollektivist cəmiyyətdə isə o, ----- – diploma sahib olmaqla bağlı sosial münasibət, fənn bilgisi nəticəsində yaranmış özünəhörmətdən daha ----- . Buna görə də, kollektivist cəmiyyətdəki diplomların ----- .

- a) sahibinə daha yüksək bir status qrupunun üzvləri ilə əlaqə qurma imkanı verir / sahibin hörmətini artırır / az önəmlidir / dürüst olmayan yollarla əldə edilməsi daha böyük yanlışdır
- b) sahibinin özünə hörmətini artırır / sahibinin daha yüksək status qrupunun üzvləri ilə əlaqə qurmasına imkan / önəmlidir / dürüst olmayan yollarla əldə edilməsi daha böyük yanlışdır
- c) sahibinin özünə hörmətini artırır /sahibinin daha yüksək status qrupunun üzvləri ilə əlaqə qurmasına imkan verir / önəmlidir / dürüst yollarla əldə edilməsinin motivasiyası daha çoxdur
- ç) sahibinə daha yüksək bir status qrupunun üzvləri ilə əlaqə qurma imkanı verir / sahibinin özünə hörmətini artırır / az önəmlidir / dürüst yollarla əldə edilməsinin motivasiyası azdır

9. Bizə milli dəyərlərin ----- vəd edən siyasətçilərə ----- . Bu dəyərləri ----- fakt ----- . Davranışlardakı sürətli dəyişikliklərə baxmayaraq, cəmiyyətin əsas dəyərləri -----.

- a) dəyişməsinə / heç bir vaxt etimad etməyin / , misal üçün, eyni ilə ölkənin coğrafi mövqeyi kimi, / olaraq qəbul etməliyik / stabildir
- b) dəyişməsinə / etimad etmək məntiqlidir / ölkənin coğrafi mövqeyindən fərqli olaraq, / olaraq qəbul etməməliyik / stabildir
- c) saxlanılmasını / etimad etmək məntiqlidir / , misal üçün, eyni ilə ölkənin coğrafi mövqeyi kimi, / olaraq qəbul etməliyik / dəyişə bilər
- ç) saxlanılmasını / heç bir vaxt etimad etməyin / ölkənin coğrafi mövqeyindən fərqli olaraq, / olaraq qəbul etməməliyik / stabildir

Oxunmuş mətnin düşünülməsi

Mətni diqqətlə oxuyun və düşünün. Hər sualın ehtimal olunan cavablarından verilmiş mətnə görə düzgün variantı seçin.

Bu və ya digər sualla tanış olduqdan sonra suala cavab vermək üçün mətnə qayıtmaq, müvafiq parçanı yenidən oxumaq və suala keçmək lazım gələ bilər. Bunu mətnin eləcə də hər sualın sonunda verilmiş müvafiq qeydi “basmaqla” asanlaşdırma bilərsiniz.

I XVI-XVII əsrlərdə Venesiya Respublikasında siyasi və ictimai sabitlik hökm sürürdü. Venesiyalılar özləri bu sabitliyi əbədi hesab edirdilər və bunu monarxiya elementinin **doge**, aristokratiya elementinin **senat**, demokratiya elementinin isə 2000-ə qədər öndə gələn kişilərdən ibarət **Böyük Şura** ilə təmsil olunan “balanslaşdırılmış konstitusiyaya” izah edirdilər. Venesiyanı, praktiki olaraq, 200-ə qədər əsas öndəgənlərdən ibarət oliqarxiya idarə edirdi. Onları qrandlar (zədəganlar) adlandırırdılar, hansılar ki əsas siyasi müəssisələrin açarlarını əllərində tutmuşdular. Belə ki, “Balanslaşdırılmış konstitusiyaya” sistemi mövcud vəziyyətdə saxlayırdı.

II Venesiyada sanki sədaqət (əslində isə bir-birinə qarşı ziddiyyətli və çox vaxt mübahisəli) təzahürləri sıx sosial əlaqələrin qorunmasına xidmət edirdi. Kiçik aristokratlar bir tərəfdən, sinif həmrəyliyini, digər tərəfdən isə, patronaj (himayəçilik) maraqlarını nəzərə alaraq hərəkət edirdilər. Bu maraqlar hər bir kiçik aristokratı hansısa “qrandla” əlaqələndirirdi. Bu maraq konfliktində sıxışanlara, təbii olaraq, yalnız kompromis qalırdı. Venesiya oliqarxiyasına müqavimət göstərə biləcək sakinlərin ən görkəmli hissəsi “vətəndaşlardan” ibarət idi (2000-3000 kişi). Onlar Böyük Şuradan kənarda qalmağın müqabilində müəyyən imtiyazlardan faydalanırdılar. Bəzi inzibati vəzifələr yalnız onlar üçün nəzərdə tutulmuşdu. Öndəgənlər elə də nadir olmayan hallarda onların qızları ilə evlənirdilər. Göründüyü kimi, imtiyazlar vətəndaşlara zadəganlardan çox fərqlənmədiklərini, aşağı təbəqədən isə açıq şəkildə ayrıldıqlarını hiss etdirirdi.

Suallara keçmək: [10](#) [11](#) [12](#) [13](#) [14](#) [15](#) [16](#) [17](#) [18](#) [19](#) [20](#)

III Aşağı təbəqədən olanlar (təxminən 150 000 nəfər) eləcə də qədim Roma əhalisində olduğu kimi, çörək və tamaşa ilə kifayətlənirdilər. Hökumət əhalini yeməklə təmin edir və müxtəlif ictimai rituallar təşkil edirdi. Yazda, Böyük Pəhriz başlayana qədər keçirilən Venesiya karnavalı məşhur idi. Karnavalın əsas atributu olan maska mühüm sosial rol oynayırdı. Maskalı qulluqçu doge və ya senator, təlxək kral, xeyirxah venesiyalı isə quldur və s. elan oluna bilərdi. Venesiyalılar karnavalda tamaşaçı funksiyası daşıyırdılar, onlar karnavalda yaşayırdılar. Karnaval bütün sərhədləri, qadağanı, normanı, imtiyazı aradan qaldırırdı. Sosial təbəqələr arasındakı ayrımların rəngi solurdu, bununla da karnaval bir növ bərabərləşdirilmiş eqalitar* cəmiyyət qururdu. Karnavalın qroteski və yumoru, bir tərəfdən, dünyanın qeyri-kamilliyini təhqir edirdi, digər tərəfdən də, şən emosiyalarla bu qeyri-kamil dünyanı dəyişməyə çalışırdı. Adi günlərdə də bir çox insan maska taxırdı. Sanki Venesiyanın bütün həyatı bir karnaval idi.

IV Venesiyalı balıqçıların öz dogələrini seçmə hüquqları var idi. Əsl doge isə onları öz salonunda təntənəli şəkildə qəbul edirdi və bir növ teatrlaşdırılmış, şişirdilmiş hörmətlə salamlayırdı. Bu ritual o motivlə izah oluna bilər ki, sadə insanları qovulduqları siyasi sistemdə sanki iştirak edirlərmiş kimi inandırırıdılar. Şimali İtaliyanın mühüm şəhərləri Venesiyaya tabe idi: Vicenza, Verona, Padua, Berqamo... bu şəhərlərin patrisiləri** özlərinin başqasından asılı vəziyyətini hiss edirdilər, ancaq bunun əvəzində Venesiya ordusunda zabit kimi xidmət etmə hüquqları var idi. Sadə insanların öz patrisilərinə düşmən əhval-ruhiyyəsi onları çox vaxt Venesiyanın tərəfdarına çevirirdi. Beləliklə, sistemin sabitliyi çətin güc balansına əsaslanırdı.

V Bu sistem əbədi deyildi. Venesiya Respublikası 1797-ildə ləğv edildi.

*Eqalitar – bərabərləşdirən; bərabər hüquqları olan;

**Patrisilər – Şəhərin idarə olunmasında iştirak edən zadəganlar.

Suallara keçmək: [10](#) [11](#) [12](#) [13](#) [14](#) [15](#) [16](#) [17](#) [18](#) [19](#) [20](#)

10. XVI-XVII əsrlərdə Venesiya sakinləri Respublikada mövcud siyasi və ictimai sabitliyi izah edikləri konstitusiya:

- a) Demokratik prinsiplərin qorunmasına yönəlmişdi;
- b) Cəmiyyətin hər bir üzvünün maraqlarının qorunmasına yönəlmişdi;
- c) Guya müxtəlif sosial təbəqələrin maraqlarını nəzərə alırdı;
- ç) Həm öndəgedənlərin, həm də aşağı təbəqənin maraqları təqdim olunurdu.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

11. Sosial əlaqələri qorumaq üçün aşağıdakılardan hansını nümunə kimi **istifadə edə bilmərik**?

- a) Kiçik aristokratlar patronajın maraqlarını qoruyaraq hərəkət edirlər, bu maraqlar isə onların hər birini hansısa “qrandla” əlaqələndirir;
- b) Böyük Şuradan kənar qalan “Vətəndaşlar” (2000-3000 kişi) inzibati vəzifələr tuturdular, onların qızları ilə öndəgedənlər evlənirdilər;
- c) Praktiki olaraq Venesiyanı idarə edən və xırda aristokratların tabe olduğu öndəgedənlər əllərində əsas siyasi qurumların açarlarına sahib idilər;
- ç) Müəyyən imtiyazlar, məs., inzibati vəzifələr vətəndaşlara onların zadəganlardan çox da fərqlənmədiyini hiss etdirirdi.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

12. Qədim Roma bayramı haqqında məlumatı sizə təklif edirik:

Qədim Romada Saturnu əkinçilik və məhsuldarlıq tanrısı hesab edirdilər. Ona hörmət əlaməti olaraq keçirilən bayramlara **Saturnaliyalar** deyilirdi. Bütün həftə şəhərdə bayram əhval-ruhiyyəsi hökm sürürdü. Şənlik keçirilirdi. Bu günlərdə əhali istənilən öhdəlikdən azad edilirdi. Şagirdləri uyğunsuz hərəkətlərinə görə cəzalandırmırdılar. Məhkumları da cəzalandırmırdılar. İmperator iştirakçılara hədiyyələr paylayırdı. Közlər azad hesab olunurdu. Üstəlik, onlara öz ağaları xidmət edirdi.

Saturnaliyaların və Venesiya karnavalının müqayisəsi əsasında aşağıdakı nəticəyə gələ bilərik:

- a) Hər iki bayramın əsas məzmunu dini idi: Saturniyalar əkinçilik tanrısını tərifləyirdi, karnaval isə yaxınlaşan Pasxa bayramına həsr olunurdu;
- b) Hər iki bayramda çörək və tamaşa ilə, rolları dəyişməklə və rituallarla harmonik əlaqələrin illuziyası yaradılırdı;
- c) Hər iki bayramda məhkumlar sərbəst buraxılırdı lar, çörək və tamaşa isə gündəlik həyatın bir hissəsi olurdu;
- ç) Hər iki bayram da dünyanın qeyri-kamilliyini qınayırdı və eyni zamanda, şən emosiyalarla dünyanın həqiqi şəklini yaratmağa çalışırdı.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

13. Balıqçılar Dogesi və Şimali İtaliya şəhərləri epizodları mətn üçün hansı funksiyanı yerinə yetirir? (IV abzas)

Hər iki epizod o fikri dəstəkləyir ki:

- a) Venesiya və onun tabeliyində olan ərazilərin əhalisinin həyatı bir şəkildə teatrlaşdırılmışdı;
- b) Venesiya və Şimali İtaliyanın şəhərlərində həm aşağı sosial təbəqə, həm də patrisilər fəal siyasi sistemdən qovulduqları üçün aldanmış vəziyyətdə qaldılar;
- c) Venesiya və onun ətrafındakı şəhərlərdə cəmiyyətin hər bir üzvü eqlitar, bərabərhüquqlu idilər;
- ç) Venesiya və onun yaxınlığındakı şəhərlərdə sosial sistemin sabitliyi bir növ güc tarazlığına əsaslanırdı.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

14. Rəvayətə görə, 1794-cü ildə Napoleon Bonapart İtaliyanı işğal etməyi qərara aldı. O Venesiya Respublikasına müharibə elan etdi. Azadlıq müqabilində Senat Napoleona pul təklif etdi, lakin yox cavabı aldı. Senatorlar qorxdular və hakimiyyəti tərk etdilər. O zamanki Doge Şən Lüdivik Manin isə başından tacı götürdü, xidmətçiyə atdı və dedi: “Aha, tut, artıq ehtiyacım olmayacaq!” 1797-ci il mayın 15-də Napoleonun qoşunları Venesiyaya daxil oldu.

Lüdivik Maninin hərəkətini mətnin III abzasının hansı cümləsini təsvir etmək üçün istifadə edə bilərik?

- a) Karnaval bütün sərhədləri, qadağanı, normanı, imtiyazı aradan qaldırırdı;
- b) Bor çox insan adı günlərdə də maska taxırdı, sanki Venesiyanın bütün həyatı bir karnaval idi;
- c) Venesiyalılar karnavalda tamaşaçı funksiyası daşıyırdılar, onlar karnavalda yaşayırdılar;
- ç) Sosial təbəqələr arasındakı ayrımların rəngi dəyişirdi, bununla da karnaval bir növ bərabərləşdirilmiş eqalitar* cəmiyyət qururdu.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

15. İtaliya tarixinin tədqiqatçıları “**Venesiya mifi**” termini yaratdılar. Aşağıakılardan hansı bu terminin əsas mahiyyətini düzgün izah edir?

- a) Bu termin “balanslaşdırılmış konstitusiyanın” ekvivalentidir;
- b) Bu termin Roma ifadəsi olan “çörək və tamaşa” ifadəsi ilə eyni mənanı ifadə edir;
- c) Bu termin siyasi sistemin qısa olmasını, yəni bununla Venesiya Respublikasının ləğvinə işarə edir;
- ç) Bu terminlə sabit, balanslaşdırılmış cəmiyyəti ifadə edirlər, lakin bu cür təsəvvürün saxta olduğunu nəzərdə tuturlar.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

Analogiyalar

Analogiya tipli aşağıda verilmiş tapşırıqlarda istifadə olunmuş sözlərdən bəzilərinə mətndə rast gəlirik (belə hallarda sözün yanında müvafiq abzas göstərilir). Hər tapşırıqda nə tələb olunduğunu diqqətlə oxuyun və düzgün cavabı seçin. Mətn tapşırığa düzgün əməl olunmasında sizə kömək edə bilər.

16. Aşağıdakı cütlüklərdən hansında verilmiş cütlükdəki kimi münasibət var:

“Balanslaşdırılmış konstitusiya : siyasi sabitlik”? (I abzas)

- a) Sosial əlaqələr : kompromis
- b) Maraqların konflikti : qarşıdurma
- c) Sınıf bərabərsizliyi : həmrəylik
- ç) Eqlitar cəmiyyət : tabelik
- d) İnzibati vəzifə : güc

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

17. Aşağıdakı cütlüklərdən hansında verilmiş cütlükdəki kimi münasibət var:

“İmtiyaz : üstünlük verir”? (II abzas)

- a) Norma : qanunlaşdırır
- b) İcazə : məhdudlaşdırır
- c) Alibi : günahlandırır
- ç) Sərhədd : təyin edir
- d) Mandat : səlahiyyətli edir

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

18. Aşağıdakı cütlüklərdən hansında verilmiş cütlükdəki kimi münasibət var:

“Karnaval: maska”? (III abzas)

- a) Premyera : afişa
- b) Brifinq : mikrofon
- c) Festival : mükafat
- ç) Tacqoyma : tac
- d) Prezentsiya : slayd

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

19. Aşağıdakı cütlüklərdən hansında verilmiş cütlükdəki kimi münasibət var:

“Qrotesk : Tragikomik”? (III abzas)

- a) Yumor : tənqidi
- b) İroniya : təhqiredici
- c) Təmsil : alleqorik
- ç) Sarkazm : aqressiv
- d) Fantastika : təsirli

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

20. Aşağıdakı ifadələrdən hansı **metaforik deyil**?

- a) Maska mühüm sosial rol oynayırdı;
- b) Sosial təbəqələr arasındakı ayrımların rəngi solurdu;
- c) Siyasi qurumların açarlarını əllərində tuturdular;
- ç) Bu maraq konfliktində sıxışanlara yalnız kompromis qalırdı;
- d) Bəzi inzibati vəzifə yalnız vətəndaşlar üçün nəzərdə tutulmuşdu.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

Məntiq

Bu tip tapşırıqlar ilkin məlumatlar və çıxarılacaq nəticələr baxımından bir-birindən fərqlənir. Buna görə də hər tapşırıqda olan suala xüsusi diqqət yetirin və verilən variantlardan müvafiq cavabı seçin.

Göstəricilərin çertyoj yaxud diaqram formasında təsviri bəzi suallara cavab verilməsini asanlaşdırar.

21. Müddəalar verilmişdir:

- Əgər insan ağıllıdırsa, o həm də xeyirxahdır.
- Bəzi insanlar xeyirxahdırlar, lakin tədbirli deyillər.
- Tədbirli olmayan ağıllı insan yoxdur.

Əgər müddəalar düzdürsə, onda aşağıdakılardan hansı mütləq səhvdir?

- a) Bütün xeyirxah insanlar ağıllıdır;
- b) Bütün tədbirli insanlar ağıllıdır;
- c) Əgər insan tədbirli deyilsə, onda o ağıllı da deyil;
- ç) Xeyirxah olmayan bəzi insanlar tədbirlidir öngörəndir;
- d) Əgər xeyirxah insan ağıllı deyilsə, onda o tədbirli də deyil.

22. Alimlər müəyyən etdilər ki, bitkilər təhlükə yarandıqda bir növ “dildən” istifadə edirlər, bununla da təhlükəli yırtıcı barədə başqa bitkiləri də xəbərdar edirlər.

Aşağıdakılardan hansı alimlərin bu nəticəsini ən çox dəstəklidir?

- a) Bəzi bitkilər zərərvericilər hücum etdikdə ətirli maddə ifraz edir. Həmin maddə bu bitkinin yarpaqlarındakı parazitlərlə qidalanan həşəratları cəlb edir;
- b) Bəzi bitkilər zərərvericilərin həzm qabiliyyətini məhdudlaşdıran maddələri vaxtaşırı aktivləşdirir. Bu, xüsusilə, yaxınlıqda yerləşən bitkiyə parazitlər darışıqda baş verir;
- c) Heyvanların orqanizmindəki ağrı haqqında məlumat, bitkiyə ziyan vurduğu təqdirdə zədələnməmiş hissəsində müdafiə reaksiyalarını aktivləşdirən eyni maddələrlə yayılır;
- ç) Bəzi bitkilərin yarpağı zədələndikdə bitkinin qalan zədələnməmiş hissələrində müdafiə reaksiyalarının aktivləşməsini təmin edən qlutamat maddəsi ifraz olunur;
- d) Çiçəkli bitkilər böcəkləri həm cəlb etmək, həm də qorxutmaq üçün kimyəvi maddələr ifraz edir, həmin maddələri həşəratlar da ifraz edirlər. Həmin maddələr həşəratlarda siqnal funksiyasını da yerinə yetirir.

23. Üç müddəa verilmişdir:

- I. Heç bir riyaziyyatçı xizəkçi deyillər.
- II. Bəzi riyaziyyatçılar musiqisevərlərdir.
- III. Bəzi xizəkçilər musiqisevərlər deyil.

Bu müdəalar haqqında təqdim olunan aşağıdakı təsdiqlərdən hansı doğrudur?

- a) I -dən və II-dən birlikdə III-ün həqiqət olduğu nəticəsinə gələ bilərik;
- b) I-dən və III-dən birlikdə II-nin həqiqət olduğu nəticəsinə gələ bilərik;
- c) II-dən və III-dən birlikdə I-nin səhv olduğu nəticəsinə gələ bilərik;
- ç) I -dən və III-dən birlikdə II-nin səhv olduğu nəticəsinə gələ bilərik;
- d) Onların heç biri digər ikisindən irəli gəlmir.

24. Nino, Anna və Qiorqi bir neçə fərqli film izlədilər. Hər biri digər ikisinin izləmədiyi filmi izlədi. Bu üçündən hər ikisi üçüncünün izləmədiyi daha bir filmi izlədi. Bir filmi isə hər üçü izlədi.

Bununla birlikdə məlumdur, ki:

- Ninonun izlədiyi filmlərdən ikisi macərə filmi idi
- Annanın izlədiyi filmlərdən üçü macərə filmi idi.
- Qiorqinin izlədiyi filmlərdən dördü macərə filmi idi.

Hər üçünün izlədiyi filmlərin ümumi sayı nəyə bərabərdir və neçə film macərə janrındadır?

- a) 6-ya; 4;
- b) 7-yə; 4;
- c) 7-yə; 5;
- ç) 8-ə; 4;
- d) 8-ə; 5.

25. Müddəalar verilmişdir:

- Bəzi filmlər komediya janrına aiddir.
- Komediya janrında olan bütün filmləri izləmək xoşdur.
- Laşa yalnız komediya janrında olan filmləri sevir.

Aşağıdakılardan hansı verilmiş müddəalardan irəli gəlir?

- a) Əgər film komediya janrındadırsa və onu izləmək xoşdursa, o Laşanın xoşuna gələcək;
- b) Əgər filmi izləmək xoşdursa, o mütləq Laşanın xoşuna gələcək;
- c) Əgər filmi izləmək xoşdursa, o komediya janrında olmalıdır;
- ç) Əgər film komediya janrındadırsa, o mütləq Laşanın xoşuna gələcək;
- d) Əgər Laşa filmi xoşlayırsa, onu izləmək xoşdur.

Cümlələrin tamamlanması

Elə cümlələr verilmişdir ki, onlarda bir neçə söz buraxılmışdır. Buraxılmış sözlər cümlədə xətlərlə göstərilmişdir. Bir xətdə bəzən bir söz, bəzən isə bir neçə söz nəzərdə tutulur.

Ehtimal olunan cavabların hər variantı sözlər qrupunu əhatə edir, onun hissələri bir-birindən aşağı əyilmiş xətlərlə (/) müəyyən edilmişdir. Cavabın elə variantını seçin ki, onun hər hissəsinin ardıcılıqla düzülməsi müvafiq buraxılmış yerlərdə fikir etibarı ilə düzgün cümlə versin.

26. Əksər hallarda münaqişənin səbəbi, müəyyən hadisəyə başqalarının da bizim keçirdiyimiz hisslərin eynisini keçirməsi ehtimalını fərz etməyimiz olur, ----- duyğulara ----- . Bu önəmi ----- əmələ gətirir. Problemin həlli o zaman başlayır ki, biz başqa adamın subyektiv dünyasını ----- hazır olaq.

- a) çünki / bizim ona qoyduğumuz önəm deyil, bu və ya digər hadisənin özü səbəb olur/ isə obyektiv reallığın özü / qəbul etməyə
- b) çünki / bizim ona qoyduğumuz önəm deyil, bu və ya digər hadisənin özü səbəb olur / isə obyektiv reallığın özü / dəyişməyə
- c) lakin / bu və ya digər hadisənin özü deyil, əksinə bizim ona qoyduğumuz önəm səbəb olur / isə öz növbəsində subyektiv təcrübə / qəbul etməyə
- ç) lakin / bu və ya digər hadisənin özü deyil, əksinə bizim ona qoyduğumuz önəm səbəb olur / isə öz növbəsində subyektiv təcrübə / dəyişməyə

27. Milliyyətçilik tədqiqatçılarından biri hesab edir , ki insanlar ----- , nə zaman ki , bu ----- maraqlarını təmin edir. ----- , bu halda ----- , ki nə üçün insanlar bəzən etnik qruplar üçün ----- , ancaq şəxsən özləri üçün ----- qərarlar alırlar.

- a) yalnız o halda qruplar yaratmırlar / onların şəxsi / müvafiq olaraq / başa düşmək olar / yararsız / qazanclı
- b) Yalnız onda qruplar yaradır və qrup fəaliyyətlərində iştirak edirlər / ümumi / müvafiq olaraq / başa düşmək olar / yararsız / qazanclı
- c) Yalnız onda qruplar yaradır və qrup fəaliyyətlərində iştirak edirlər/ ümumi / lakin / anlaşılmaz olaraq qalır / faydalı/ tamamilə faydasız
- ç) Yalnız onda qruplar yaradır və qrup fəaliyyətlərində iştirak edirlər / onların şəxsi / lakin / anlaşılmaz olaraq qalır / faydalı / tamamilə faydasız

28. Antifeminizmin mövcud olması faktına xüsusi diqqət yetirmək ----- qərardır, ----- bu fenomeni xüsusi müzakirə mövzusunə çevirmək ----- . Antifeminizmi mümkün bir mövqe və ya həyat tərzi kimi tanımaqla özümüzə məcburiyyət götürmürük ki? ----- , elə də yeni olmayan şüar deyir: mövcud olmağa haqq qazandırmaq ----- .

- a) lazımlı / çünki / onun leqitimasiasına mane olur / analoji olaraq / lazımdır
- b) lazımlı / lakin / onun leqitimasiasının riskini ehtiva edir / analoji olaraq / lazımdır
- c) kifayət qədər riskli / çünki/ onun leqitimasiasının riskini ehtiva edir / lakin / lazım deyil
- ç) kifayət qədər riskli / lakin /onun leqitimasiasına mane olur / lakin / lazım deyil

29. Ağillı insan -----, ağılsız ----- dünyanı uyğunlaşdırmağa ----- .Və ----- dünyayla əlaqəli bütün dəyişikliklər ----- insandan asılıdır.

a) dünyaya adaptasiya olunur, ona uyğunlaşır / isə, əksinə, / çalışır / buna görə də / ağılsız

b) dünyaya adaptasiya olunur, ona uyğunlaşır / isə, əksinə, / çalışır / baxmayaraq ki, / ağılsız

c) adaptasiya prosesində dünyanı dəyişir, ona başqa rəng qatır / insan isə / çalışmır / baxmayaraq ki, / ağıllı

ç) adaptasiya prosesində dünyanı dəyişir, ona başqa rəng qatır / insan da, analogi olaraq, / çalışır / buna görə də təəccüblü deyil, ki / yalnız ağıllı

Oxunmuş mətnin düşünülməsi

Mətni diqqətlə oxuyun və düşünün. Hər sualın ehtimal olunan cavablarından verilən mətnə görə düzgün variantı seçin.

Bu və ya digər sualla tanış olduqdan sonra suala cavab vermək üçün mətnə qayıtmaq, müvafiq parçanı yenidən oxumaq və suala keçmək lazım gələ bilər. Bunu mətnin eləcə də hər sualın sonunda verilmiş müvafiq qeydi “basmaqla” asanlaşdırma bilərsiniz.

I 1861-ci ildə, Çarlz Darvinin “Növlərin mənşəyi” adlı kitabının nəşrindən iki il sonra, Almaniyada qarğa ölçüsündə gömülmüş quş tapdılar. Onu arxeopteriks adlandırdılar. Bu canlı təxminən 150 milyon il əvvəl yaşayırdı. Onun lələyi və quşa xas olan başqa xüsusiyyətləri var idi, eyni zamanda sürünən keçmişinin izi də hiss olunurdu (dişlər, qanadlarındakı dırnaqlar və sümüklü quyruq). Darvinin dediyinə görə, “bu kəşf təkamül nəzəriyyəsinin ən güclü dəlili olmalı idi... Təkamül metamorfozları sırasında arxeopteriks kəşfi sanki kritik bir məqam idi”. Göründüyü kimi, quşların əcdadlarının (sürünənlərin) pulcuqları zaman ərzində uzununa “dartılmışdır”. Daha sonra onların kənarları qurudu, soldu və ilkin lələyə çevrildi. Bu dəyişiklik uçmaq üçün vacib adaptasiya idi. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, lələyin təkamülü uçma təkamülü ilə birlikdə baş verdi. Quşların əcdadları balaca, dördayaqlı pulcuqlu sürünənlər idi və ağaclarda tullanırdılar. Göründüyü kimi, protoquşların ön ətrafları qanada çevrilib, bu da onları planer kimi hərəkət edən heyvanlardan həqiqi quşlara çevirib.

II Bu nəzəriyyə paleontoloq Con Ostromun quşlar və teropodların (quru dinosavrları) skeletləri arasında qəribə oxşılığı qeyd edən zaman daha da əhəmiyyət kəsb etdi. Ostrom quşların teropodların nəslə olduğuna şübhə etmirdi. Onun hipotezini çinli paleontoloqun kəşfi ilə dəstəkləndi. Bu balaca və qısa ön ətraflar ilə 125 milyon ilin gömülmüş teropodu **sinozauropteriks** idi. Onun bir xüsusiyyəti var idi: kürəyi və quyruğu nazik, sapa bənzəyən liflər təbəqəsi ilə örtülmüşdü. Alimlərin əlinə həqiqi primitiv lələk keçdi, lakin, sinozaurepteriks-quru dinosavrı-uçmağı bacarmırdı. Beləliklə, lələyin mənşəyi ilə uçuşun başlamasının heç bir ümumi cəhəti olmayıb. Bəzi paleontoloqların fikrincə, lələyin ilkin funksiyası termoizolasiya idi.

Suallara keçmək: [30](#) [31](#) [32](#) [33](#) [34](#) [35](#) [36](#) [37](#) [38](#) [39](#) [40](#)

III Tezlikə paleontoloqlar yüzlərlə lələkli teropodlar kəşf etdilər. Gömülmüş quşları müqayisə etmə imkanı yarandı və lələyin tarixini ətraflı öyrənməyə başladılar. Məlum olduğu kimi, əvvəlcə sadə liflər yarandı. Daha sonra Teropodların müxtəlif təkamül mərhələlərində lələyin növləri inkişaf etdi. Bəzisi müasir quşların pərgularına bənzəyirdi, bəzisinin də simmetrik düzülmüş budaqları var idi. Liflər təkamül etdi. Bir çox dəyişikdən sonra ondan daha mürəkkəb quruluşlu lələk yarandı.

IV Son transformasiya (dönüşüm) necə həyata keçdi? Bu barədə hələ də mübahisələr davam edir: lələkli dinozavrlar yerdən yuxarı uçmağa qaçış zamanı ətraflarını silkələyərək başladılar? Və ya protoquşlar lələklərini ağacdən ağaca tullanmaq və ya planer kimi hərəkət etmək üçün istifadə edirdilər, sonda isə uçmağa başladılar? yerdən...? yoxsa ağaclardan...? uçma mexanizminin tədqiqatçısı Ken Dial fərz edir: Bir çox quş növünün balası yırtıcılardan qaçdıqda yuxarıya qalxarkən rudiment qanadlarını sürət toplamaq üçün silkələyir. Qanadları silkələmək onu yüksəkdən sürətlə düşməkdə kömək edir. Böyümə prosesində bu cür nəzarət olunan düşüş tədricən yerini idarə olunan uçuşa verir. Dialın dediyinə görə, quş balasının təkamül yolu onun əcdadlarının təkamül yolunu əks etdirməlidir.

V Bu gün tədqiqatçılar üçün aydındır ki, quşun bədəninin, demək olar ki, bütün hissəsi uçmaq üçün qurulmuşdur. Onun lüləvari (içi boş) sümükləri, spesifik tənəffüs sistemi və qanadlarını hərəkətə gətirən əzələləri var. Quşun hər bir lələyinin vəziyyətini müəyyən edən əzələləri də var. Hər bir əzələ quşun beyninə signal ötürən sinir uclarını əhatə edir. Beyin isə bu təccüblü dərəcədə mürəkkəb sistemi bütövlükdə, avtomatik və mütləq dəqiqliklə nəzarət etmək üçün əvvəlcədən “proqramlaşdırılmışdır”. Belə ki, uçmaq üçün yalnız lələk deyil, bütün sistem lazımdır.

Suallara keçmək: [30](#) [31](#) [32](#) [33](#) [34](#) [35](#) [36](#) [37](#) [38](#) [39](#) [40](#)

30. Arxeopteriksin kəşfi Darvin nəzəriyyəsi üçün ən güclü dəlil oldu, çünki o:

- a) lələyin təkamülünün bir illustrasiyası idi;
- b) Tipik bir sürünən idi - bədəni sümüklü quyruq və lələklərlə örtülmüşdü;
- c) Ona qədər aşkar olunmuş təkamül metamorfozları nümunələri arasında ən qədimi idi;
- ç) Həm sürünənlərin, həm də quşların əlamətlərini özündə saxlayırdı- keçid mərhələsinin bir illustrasiyası idi.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

31. Aşağıda I abzasdan cümlələr verilmişdir. Onlardan hansında təkamül metamorfozları sırasında olan kritik məqam birbaşa görünür?

- a) “Almayada təxminən 150 milyon il əvvəl yaşamış qarğa ölçüsündə gömülmüş quş tapdılar”;
- b) Arxeopteriksin “lələyi və quşa xas olan digər xüsusiyyətləri var idi, lakin sürünən keçmişinin izi də hiss olunurdu”;
- c) “Bu dəyişiklik (pulcuqların inkişafı nəticəsində lələyin yaranması) uçmaq üçün vacib adaptasiya idi... Lələyin təkamülü uçuşun təkamülü ilə birlikdə baş verdi”;
- ç) “Protoquşların ön ətrafları qanada çevrilib, bu da onları planer kimi hərəkət edən heyvanlardan həqiqi quşlara çevirib”.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

32. Sinozauropteriksin kəşfi hansı görüşü **şübhə altına aldı**?

- a) Quşların əcdadları kiçik, dördayaqlı pulcuqlu sürünənlər idi və ağaclarda tullanırdılar;
- b) Sürünənlərin pulcuqlarının lələyə çevrilməsi uçmaq üçün vacib adaptasiya idi;
- c) Teropodlar quru dinozavrları idilər, baxmayaraq ki, aralarında quş skeletləri ilə çox oxşarlıqlar var idi;
- ç) Teropodların nazik, primitiv lələklə örtülmüş gövdəsi var idi, bu da termoizolasiya funksiyasına işarə edirdi.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

33. Mətnədə sual yaranır– protoquşlar yerdən yuxarı, yoxsa ağaclardan aşağı uçdular. Ken Dialın sözləri hansı versiyanın xeyrinə istifadə olunmuşdur?

- a) Heç birinin - quş balasının qanadları rudimentdir və ona yalnız hərəkətin sürətini artırmağa kömək edir;
- b) Yerdən yuxarı uçdular - lələkli dinozavrlar qaçış zamanı ətraflarını silkələyərək yüksəyə uçmağa başladılar;
- c) Ağaclardan yerə uçdular - lələk protoquşlara planer kimi hərəkət etmə və ağacdən ağaca tullanma imkanı verirdi;
- ç) Hər ikisinin- həm hündürlüyə qalxma, həm də yüksəkliyə enmə prosesində quş balasının qanadlarının funksiyasının əmələ gəlməsi quşun təkamül prosesini bir növ "təkrarlayır".

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

34. Quşların, dinozavrların və pterozavrların (uçan kərtənkələ) bu gün mövcud olan ən yaxın qohumlarının timsahlar olduğu məlumdur. Aliqatorlarda (bir növ timsahlar) quş lələyinin əmələ gəlməsində iştirak edən eyni gen kəşf etdilər. Bu, bizə 250 milyon il əvvəl onların lələyinin olduğunu fikirləşdirir.

Aşağıda 3 sual verilmişdir. Təkamül nəzəriyyəsi baxımından, onlardan hansı əsasdır?

I. Quşların lələyi necə yarandı və aliqatorun əcdadları onu necə itirdi?

II. Pterozovrlar (uçan kərtənkələlər) üçün lələyin ilkin funksiyası termoizolasiya yoxsa uçmaq üçün vacib adaptasiya idi?

III. Lələyin yaranmasını müəyyən edən geni aliqatorlarda necə kəşf etdilər?

a) I və II

b) II və III

c) Yalnız II

ç) Yalnız III

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

35. Mətnin sonuncu cümləsində verilən nəticə aşağıda sadalanan fikirlərdən hansını **şübhə altında qoyur?**

- a) Sürünənlərin pulcuqları teropoidlərin lələyinə dönüdü, lələyin əmələ gəlməsi isə uçma bacarığının inkişafına səbəb oldu;
- b) Lələyin mənşəyi uçuşun başlaması ilə əlaqəli deyil, lələyin ilkin funksiyası isə termoizolasiya idi;
- c) Teropodların müxtəlif təkamül mərhələlərində lələyin növləri inkişaf etdi və liflər təkamül etdi;
- ç) Quşların yüngül lüləvari sümükləri və xüsusi tənəffüs sistemi var, qanadların hərəkəti isə xüsusi əzələlər tərəfindən təyin olunur.

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

Analogiyalar

Analogiya tipli aşağıda verilmiş tapşırıqlarda istifadə olunmuş sözlərdən bəzilərinə mətndə rast gəlirik (belə hallarda sözün yanında müvafiq abzas göstərilir). Hər tapşırıqda nə tələb olunduğunu diqqətlə oxuyun və düzgün cavabı seçin. Mətn tapşırığa düzgün əməl olunmasında sizə kömək edə bilər

36. Cütlükdə “Metamorfoz - Transformasiya” eyni cür münasibət vardır, necə ki cütlükdə – “Sistematizasiya”: (I abzas)

- a) Konstataasiya
- b) Detalizasiya
- c) Optimizasiya
- ç) Klasifikasiya
- d) Rekonstruksiya

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

37. Mətndəki “**protoquşlar**” sözünü hansı söz uyğunlaşması ilə əvəz edə bilərik? (I abzas)

- a) Gömülmüş quşlar
- b) Adaptasiyalaşmış quşlar
- c) Erkən quşlar
- ç) Quş növləri
- d) Quş balaları

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

38. Aşağıdakı cütlüklərdən hansında verilmiş cütlükdəki kimi münasibət var: “**Lələk : Termoizolasiya**”? (II Abzas)

a) Tikan : Cızmaq

b) Xortum : Hücumetmə

c) Köklər : Qida sormağ

ç) Qanadlar: Tarazlığı qorumağ

d) Gözlər : Məkanda orientasiya

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

39. “Rudiment” sözü orqanizmin tarixi inkişaf prosesində ilkin əhəmiyyətini itirmiş orqana deyilir. Bu söz mətnin IV abzasında hansı mənada istifadə olunmuşdur?

- a) Daha kiçik
- b) Əhəmiyyətsiz
- c) İlkin
- ç) İnkişafdan qalmış
- d) Funksiyasını itirmiş

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

40. Aşağıdakı cütlüklərdən hansının arasında verilmiş cütlüyün arasındakı kimi münasibət var – “Lüləvari : lülə”?

(V abzas)

- a) Savadlı : kitab
- b) Rəqəmsal : rəqəm
- c) Damcılı : damcı
- ç) Qanuni : qanun
- d) Mismarvari : mismar

[Mətnin I səhifəsinə qayıtmaq](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıtmaq](#)

Riyazi hissə

II

[Düstürlərə baxmaq](#)

[41](#) [42](#) [43](#) [44](#) [45](#) [46](#) [47](#) [48](#) [49](#) [50](#) [51](#) [52](#) [53](#) [54](#) [55](#) [56](#) [57](#) [58](#) [59](#) [60](#) [61](#) [62](#) [63](#) [64](#) [65](#) [66](#) [67](#) [68](#) [69](#) [70](#) [71](#) [72](#) [73](#) [74](#) [75](#) [76](#) [77](#) [78](#) [79](#) [80](#)

Testin riyazi hissəsi üzərində işləyərkən aşağıdakıları nəzərə alın:

- Bəzi tapşırıqlara əlavə olunan çertyojlar tapşırığın şərtində göstərilən ölçülərə düzgün əməl etməklə yerinə yetirilməmişdir. Buna görə də parçaların uzunluğu yaxud digər kəmiyyətləri haqqında nəticə çıxararkən çertyojun ölçülərinə əsaslanmayın. Tapşırığın şərtinə diqqət yetirin;
- Məsələnin şərtində verilən düz xətt haqqında heç nə deyilməmiş olduqda, bu düz xətti ox və ya onun bir hissəsi saymaq olar;
- Testdə rəqəmlərin yazılışının ancaq onluq mövqe sistemindən istifadə olunmuşdur.

Aşağıda riyazi işarələr və formullar verilmişdir, lazım gəldiyi hallarda tapşırıqlara əməl edərkən onlardan istifadə edə bilərsiniz.

1. Sıfır nə müsbət, nə də mənfi rəqəmdir

1 sadə rəqəm deyildir.

2. **Faiz:** a rəqəmindən $k\%$ $a \cdot \frac{k}{100}$ -dir

3. **Dərəcə:** $a^n = a \cdot a \cdot a \cdot \dots \cdot a$ (n dəfə)

$$a^n \cdot a^m = a^{n+m}$$

$$a^n : a^m = a^{n-m}$$

$$(a^n)^m = a^{n \cdot m}$$

4. **Proporsiya:** $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$, olduqda, $ad = bc$ -dir.

5. **Sürət:** sürət = $\frac{\text{məsafə}}{\text{vaxt}}$

6. **Orta riyazi:** orta göstəricilər = $\frac{\text{göstəricilərin cəmi}}{\text{göstəricilərin sayı}}$

7. **Ehtimal:** *hadisənin ehtimalı* bu sahəyə imkan yaradan sadə sahələrin miqdarının bərabər surətdə gözlənilən sadə sahələrin ümumi miqdarının nisbətində bərabərdir.

Məsələnin şərtində bunun əksinə heç nə deyilmədikdə, **həmişə nəzərdə tutulur ki, elementar hadisə eynilə gözləniləndir.**

8. Qısaltılmış vurma düsturları:

$$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$$

$$(a - b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$$

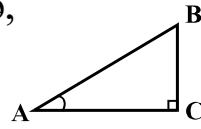
$$(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$$

[Düstürlərə baxmaq](#)

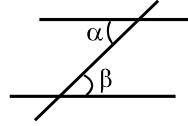
9. Çertyojda bucaq, onun tərəfləri arasındakı qövsə, düz bucaq isə kvadratla göstərilə bilər.

Qeyd: $\angle A$ A bucağının dərəcəsinə göstərir.

10. Paralel xətlər:

• İki paralel düz xətt üçüncü düz xətlə kəsişdikdə, daxili xaçvari bucaqlar bərabərdir: $\alpha = \beta$.

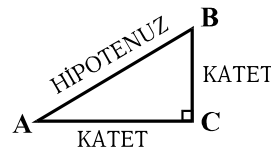
11. Üçbucaq:

• Üçbucağın bucaqlarının kəmiyyətinin cəmi 180° -yə bərabərdir.

• **Pifaqor teoremi:** düzbucaqlı üçbucağın hipotenuzunun kvadratı onun katetlərinin kvadratları cəminə bərabərdir:

$$|AB|^2 = |AC|^2 + |BC|^2$$

• Üçbucağın sahəsi onun tərəfinin uzunluğu ilə bu tərəfin müvafiq hündürlüyünün hasilinin yarısına bərabərdir $S = \frac{ah}{2}$.

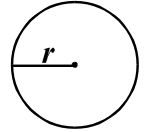

12. Dördbucaqlı:

- Dördbucaqlının bucaqlarının cəmi 360° -yə bərabərdir;
- Dördbucaqlının sahəsi onun uzunluğunun və eninin hasilinə bərabərdir: $S = ab$.
- Paraleloqramın sahəsi onun tərəfinin uzunluğunun və eninin hasilinə bərabərdir: $S = ah$.

13. Dairə, çevrə:

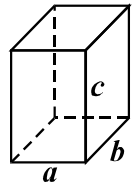
• Çevrənin L uzunluğu $L = 2\pi r$ formulu ilə hesablanır, burada r radiusun uzunluğudur, π rəqəmi isə yüzdə bir dəqiqliyi ilə 3,14-ə bərabərdir;

• r radiuslu çevrənin sahəsi $S = \pi r^2$ formulu ilə hesablanır.

14. Düzbucaqlı paralelepiped:

- Düzbucaqlı paralelepipedin həcmi onun uzunluğunun, eninin və hündürlüyünün hasilinə bərabərdir: $V = abc$;
- Kubda isə: $a = b = c$ -dir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

Miqdar müqayisəsi

41. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
Köynək maykadan 4 dəfə bahadır, mayka isə papaqdan 2 dəfə bahadır.	
1 köynəyin qiyməti	8 papağın qiyməti

- a) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- b) *B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- c) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;*
- ç) *Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.*

[Düstürlərə baxmaq](#)

42. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
Düzbucaqlı üçbucağın ən kiçik bucağının ölçüsü	40°

- a) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- b) *B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- c) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;*
- ç) *Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.*

[Düstürlərə baxmaq](#)

43. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B		
<p>Ərazini eynicür traktorlarla şumlayırlar, bunlardan hər biri hər saatda bərabər sahədə torpaq şumlayır. Üç traktor 1 saatda 2 hektar torpaq sahəsi şumladı.</p> <table border="1" data-bbox="203 551 1080 714"><tr><td data-bbox="203 551 1080 714">6 belə traktorla 2 saatda şumlanmış ərazinin sahəsi</td></tr></table> <table border="1" data-bbox="1243 586 1949 671"><tr><td data-bbox="1243 586 1949 671">7 hektar</td></tr></table>		6 belə traktorla 2 saatda şumlanmış ərazinin sahəsi	7 hektar
6 belə traktorla 2 saatda şumlanmış ərazinin sahəsi			
7 hektar			

- a) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- b) B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- c) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;
- ç) Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

44. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
x və y elə ikirəqəmli ədədlərdir, ki $x - y = 50$.	
$\frac{x}{y}$	7

- a) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- b) B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- c) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;
- ç) Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

45. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
Altı natural ədədin cəmi 8-ə bərabərdir.	
Bu ədədlərin hasili	5

- a) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- b) *B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- c) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;*
- ç) *Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.*

[Düstürlərə baxmaq](#)

46. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B		
<p>a və b elə müsbət ədədlərdir, ki $\frac{a}{b} > \frac{3}{7}$.</p> <table border="1" data-bbox="201 491 1949 576"><tr><td data-bbox="201 491 1080 576">$a + b$</td><td data-bbox="1243 491 1949 576">10</td></tr></table>		$a + b$	10
$a + b$	10		

- a) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- b) B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- c) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;
- ç) Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

Məsələlər

47. Şirkət on iki milyon lariyə avtomobillər aldı. Hər bir avtomobilə qırx min lari ödədi. Şirkət neçə dənə avtomobil alıb?

- a) 30
- b) 40
- c) 300
- ç) 400
- d) 3000

[Düstürlərə baxmaq](#)

48. Əgər $3x - 2y = -1$ və $x + 3y = 7$ olarsa, onda $y + 4x =$

a) -2

b) -4

c) 4

ç) 6

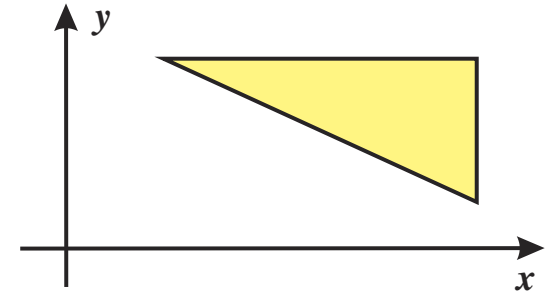
d) 8

[Düstürlərə baxmaq](#)

[41](#) [42](#) [43](#) [44](#) [45](#) [46](#) [47](#) [48](#) [49](#) [50](#) [51](#) [52](#) [53](#) [54](#) [55](#) [56](#) [57](#) [58](#) [59](#) [60](#) [61](#) [62](#) [63](#) [64](#) [65](#) [66](#) [67](#) [68](#) [69](#) [70](#) [71](#) [72](#) [73](#) [74](#) [75](#) [76](#) [77](#) [78](#) [79](#) [80](#)

49. Düzbucaqlı koordinat müstəvisində katetləri koordinat oxlarına paralel olan düzbucaqlı üçbucaq verilmişdir (şəkilə bax). Üçbucağın iki bucaqlarının təpələrinin koordinatları $(2; 4)$ və $(7; 1)$ olarsa, bu üçbucağın düz bucağının təpəsinin koordinatları nəyə bərabərdir?

- a) $(5; 3)$
- b) $(2; 7)$
- c) $(4; 2)$
- ç) $(7; 4)$
- d) $(9; 5)$

[Düstürlərə baxmaq](#)

50. Heç biri boş olmayan üç qutuda cəmi 11 karandaş var. Ən az karandaş sayı birinci qutuda, ən çox karandaş sayı isə üçüncü qutudadır. İkinci qutuda olan qələmlərin sayı sadalananlardan hansına bərabər ola bilər?

- a) 1-ə;
- b) 3-ə;
- c) 5-ə;
- ç) 6-ya;
- d) 7-yə.

[Düstürlərə baxmaq](#)

51. Aşağıda sadalanan ədədlərdən hansını $2^k - 1$ şəklində təsvir edə bilərik, harada ki, k natural ədəddir?

- a) 9
- b) 21
- c) 33
- ç) 41
- d) 63

[Düstürlərə baxmaq](#)

52. A, B, C və D nöqtələri bir düz xətt üzərində yerləşir (şəkilə bax).

AC parçasının uzunluğu 17 sm, BD parçasının uzunluğu 21 sm, AD parçasının uzunluğu isə 29 sm-dir. BC parçasının uzunluğu nəyə bərabərdir?

- a) 4 sm-ə;
- b) 7 sm-ə;
- c) 8 sm-ə;
- ç) 9 sm-ə;
- d) 12 sm-ə.

[Düstürlərə baxmaq](#)

Göstəricilərin təhlili

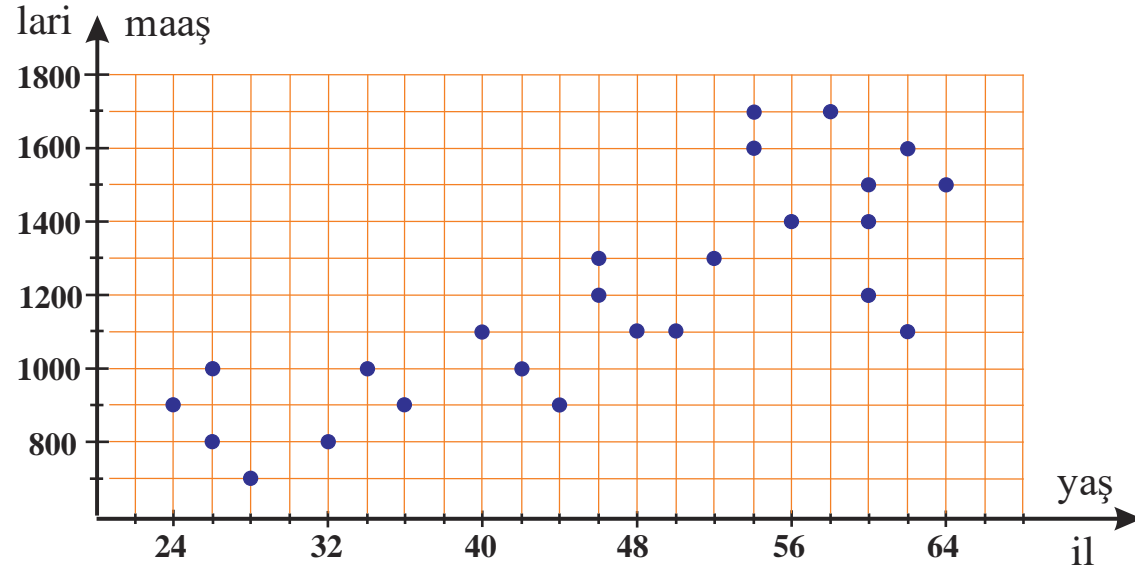
Aşağıda diaqram şəkilində göstəricilər verilmişdir. Bu diaqrama əsasən növbəti üç suala cavab verin.

Bu və ya digər sualla tanış olduqdan sonra ona cavab vermək üçün sizə diaqrama qayıtmaq, müvafiq göstəricini tapmaq və yenidən suala keçmək lazım gələ bilər. Bu, həm diaqramın, həm də hər bir sualın sonunda verilmiş müvafiq qeydlərə "basmaqla" asanlaşacaq.

[Düstürlərə baxmaq](#)

[41](#) [42](#) [43](#) [44](#) [45](#) [46](#) [47](#) [48](#) [49](#) [50](#) [51](#) [52](#) [53](#) [54](#) [55](#) [56](#) [57](#) [58](#) [59](#) [60](#) [61](#) [62](#) [63](#) [64](#) [65](#) [66](#) [67](#) [68](#) [69](#) [70](#) [71](#) [72](#) [73](#) [74](#) [75](#) [76](#) [77](#) [78](#) [79](#) [80](#)

Diaqramda müəssisədə işləyən hər bir işçinin yaşı və maaşı nöqtələr vasitəsilə göstərilmişdir (fərqli işçiyə fərqli nöqtə uyğun gəlir).

Diaqrama əsasən sonrakı 3 suala cavab verin:

Suallara keçid: [53](#) [54](#) [55](#)

[Düstürlərə baxmaq](#)

[41](#) [42](#) [43](#) [44](#) [45](#) [46](#) [47](#) [48](#) [49](#) [50](#) [51](#) [52](#) [53](#) [54](#) [55](#) [56](#) [57](#) [58](#) [59](#) [60](#) [61](#) [62](#) [63](#) [64](#) [65](#) [66](#) [67](#) [68](#) [69](#) [70](#) [71](#) [72](#) [73](#) [74](#) [75](#) [76](#) [77](#) [78](#) [79](#) [80](#)

53. Temur, Sandro və Vaja həmyaşdırlar. Onların hər üçü bu müəssisədə işləyir. Sandronun maaşı sadalananlardan hansına bərabər ola bilər?

- a) 1500 lariyə;
- b) 1300 lariyə;
- c) 1100 lariyə;
- ç) 1000 lariyə;
- d) 900 lariyə.

[Diaqrama baxmaq](#)

[Düstürlərə baxmaq](#)

54. Maaşı 1500 laridən çox olan müəssisədə çalışan işçilərin ortalama yaşı nəyə bərabərdir?

- a) 56 yaşa;
- b) 57 yaşa;
- c) 58 yaşa;
- ç) 59 yaşa;
- d) 60 yaşa.

[Diqrama baxmaq](#)

[Düstürlərə baxmaq](#)

[41](#) [42](#) [43](#) [44](#) [45](#) [46](#) [47](#) [48](#) [49](#) [50](#) [51](#) [52](#) [53](#) [54](#) [55](#) [56](#) [57](#) [58](#) [59](#) [60](#) [61](#) [62](#) [63](#) [64](#) [65](#) [66](#) [67](#) [68](#) [69](#) [70](#) [71](#) [72](#) [73](#) [74](#) [75](#) [76](#) [77](#) [78](#) [79](#) [80](#)

55. Dato, Tornike və Zurab bu müəssisədə işləyirlər. Onlardan ən az maaş Dato alır. Zurab Datodan da, Tornikedən də 38 yaş böyükdür. Zurabın maaşı Tornikenin maaşından neçə ləri çoxdur?

- a) 500
- b) 600
- c) 700
- ç) 800
- d) 900

[Diaqrama baxmaq](#)

[Düstürlərə baxmaq](#)

[41](#) [42](#) [43](#) [44](#) [45](#) [46](#) [47](#) [48](#) [49](#) [50](#) [51](#) [52](#) [53](#) [54](#) [55](#) [56](#) [57](#) [58](#) [59](#) [60](#) [61](#) [62](#) [63](#) [64](#) [65](#) [66](#) [67](#) [68](#) [69](#) [70](#) [71](#) [72](#) [73](#) [74](#) [75](#) [76](#) [77](#) [78](#) [79](#) [80](#)

Məsələlər

56. Aşağıda sadalanan kəsrlərdən ən böyüyü hansıdır?

a) $\frac{7}{8}$

b) $\frac{5}{6}$

c) $\frac{3}{4}$

ç) $\frac{33}{44}$

d) $\frac{333}{444}$

[Düstürlərə baxmaq](#)

57. Bir sbtd ikinci sbtdkindn 3 dd ox alma var. gr hr ikisind birlikd almaların sayı m - brabdirs, ikinci sbtd ne alma var?

a) $\frac{m}{2} - 3$

b) $\frac{m}{2} + 3$

c) $\frac{m-3}{2}$

) $\frac{m+3}{2}$

d) $\frac{2m-3}{2}$

[Dstrlara baxmaq](#)

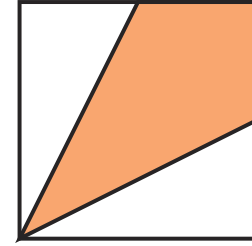
58. Çəlləkdə n litr şərab var idi. Zazanın yalnız 6 litrlik və 7 litrlik qabları var. O, çəlləkdən götürülmüş şərab ilə bir neçə qabı doldurdu. Bundan sonra çəlləkdə 40 litr şərab qaldı. n sadalananlardan hansına bərabər ola bilməz?

- a) 53-ə;
- b) 59-a;
- c) 60-a;
- ç) 62-yə;
- d) 66-ya.

[Düstürlərə baxmaq](#)

59. Kvadratin qonşu tərəflərinin orta nöqtələri və iki qarşı təpəsinin birləşməsi ilə alınan rənglənmiş dördbucaqlının sahəsi 12 sm^2 -ə bərabərdir (şəkilə bax).

Bu kvadratin sahəsi nəyə bərabərdir?

- a) 18 sm^2 -ə;
- b) 21 sm^2 -ə;
- c) 24 sm^2 -ə;
- ç) 27 sm^2 -ə;
- d) 30 sm^2 -ə.

[Düstürlərə baxmaq](#)

60. Natural ədədi həm 4-ə, həm də 6-ya böldükdə alınan qalıq 2-yə bərabərdir. Həmin ədədi 24-ə böldükdə alınan qalıq sadalananlardan hansına bərabər ola bilər?

- a) 6-ya;
- b) 8-ə;
- c) 10-a;
- ç) 12-yə;
- d) 14-ə.

[Düstürlərə baxmaq](#)

Miqdar müqayisəsi

61. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
<p>Fiquru əhatə edən dairələr arasındakı δk kiçik diametrin uzunluğunu bu fiqurun diametri adlandıraraq.</p> <p>Düzbucaqlı üçbucağın kiçik kateti düzbucaqlının kiçik tərəfinə, böyük kateti isə düzbucaqlının böyük tərəfinə bərabərdir.</p>	
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 80%; margin: 0 auto;">Bu düzbucaqlı üçbucağın diametri</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 80%; margin: 0 auto;">Bu düzbucaqlının diametri</div>

- a) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- b) B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- c) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;
- ç) Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

62. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
---	---

Sərbəst iş iki sualdan ibarət idi. Birinci suala şagirdlərin 70%-i, ikinci suala isə 60%-i düzgün cavab verdi. Şagirdlərin 10%-i heç bir suala düzgün cavab verə bilmədilər.

Hər iki suala düzgün cavab verən şagirdlərin faiz hissəsi

50%

- a) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- b) *B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- c) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;*
- ç) *Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.*

[Düstürlərə baxmaq](#)

63. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
---	---

Üzümçülər rkatsiteli və saperavi üzümlərini iki gün ərzində yığdılar. Birinci gün yığılan üzümün çəkisi ikinci gün yığılan üzümün çəkisindən iki dəfə çox idi. Birinci gün yığılan saperavinin çəkisi həmin gün yığılan rkatsitelinin çəkisindən 10 ton, ikinci gün isə 5 ton artıq idi.

Birinci gün yığılan saperavinin çəkisinin
ikinci gün yığılan saperavinin çəkisinə olan
nisbəti

2

- a) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- b) B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- c) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;
- ç) Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

64. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
Tillərinin sayı düzbucaqlı paralelepipedin tillərinin sayına bərabər olan piramida verilmişdir.	
Verilmiş piramidanın üzlərinin sayı	Düzbucaqlı paralelepipedin üzlərinin sayı

- a) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- b) *B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;*
- c) *A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;*
- ç) *Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.*

[Düstürlərə baxmaq](#)

65. A və B sütunlarının xanalarında verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.

A	B
x və y elə ədədlərdir, ki $x : y = -2$	
Ədəd oxunda x -ə uyğun nöqtədən başlanğıc nöqtəsinə qədər olan məsafə	Ədəd oxunda y -ə uyğun nöqtədən başlanğıc nöqtəsinə qədər olan məsafə

- a) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- b) B sütunun xanasında verilmiş miqdar A sütunun xanasında verilmiş miqdardan artıqdır;
- c) A sütunun xanasında verilmiş miqdar B sütunun xanasında verilmiş miqdara bərabərdir;
- ç) Verilən məlumat hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

Məsələlər

66. Qrupda oğlanların sayı qızların sayından 1 vahid çoxdur. Qızların faiz hissəsi sadalananlardan hansına bərabər ola bilər?

- a) 10%-ə;
- b) 20%-ə;
- c) 30%-ə;
- ç) 40%-ə;
- d) 50%-ə.

[Düstürlərə baxmaq](#)

67. Əgər $\frac{a}{a+b} = 2$ olarsa, onda $\frac{b}{a+b} =$

a) -2

b) -1

c) 0

ç) 1

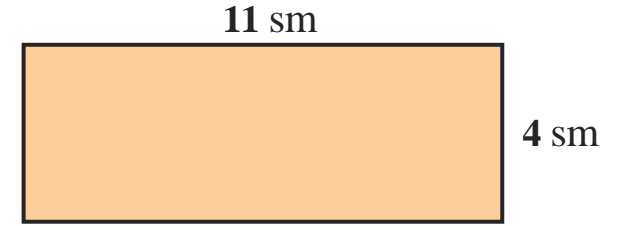
d) 2

[Düstürlərə baxmaq](#)

[41](#) [42](#) [43](#) [44](#) [45](#) [46](#) [47](#) [48](#) [49](#) [50](#) [51](#) [52](#) [53](#) [54](#) [55](#) [56](#) [57](#) [58](#) [59](#) [60](#) [61](#) [62](#) [63](#) [64](#) [65](#) [66](#) [67](#) [68](#) [69](#) [70](#) [71](#) [72](#) [73](#) [74](#) [75](#) [76](#) [77](#) [78](#) [79](#) [80](#)

68. Uzunluđu 11 sm, eni isə 4 sm olan düzbucaqlıdan iki bərabər dairə kəsilmişdir.
Bu dairələrin sahələrinin cəmi **maksimum** nəyə bərabər ola bilər?

- a) 7π sm²-ə;
- b) 8π sm²-ə;
- c) 9π sm²-ə;
- ç) 10π sm²-ə;
- d) 11π sm²-ə.

[Düstürlərə baxmaq](#)

69. Bir neçə natural ədədin hasili 420-yə bərabərdir. Aşağıdakılardan hansı bu ədədlərdən hər hansı 2 ədədin cəminə bərabər ola bilməz?

- a) 8-ə;
- b) 10-a;
- c) 11-ə;
- ç) 12-yə;
- d) 14-ə.

[Düstürlərə baxmaq](#)

70. a, b, c ardıcılığının birinci həddi natural ədəddir, hər sonrakı həddi isə əvvəlki həddən 3 vahid çoxdur. Sadalananlardan hansı düzgündür?

I. $c - a = 6$.

II. $a \cdot b \cdot c$ cüt ədəddir.

III. $\frac{a+b+c}{3}$ tam ədəddir.

- a) Yalnız I;
- b) Yalnız I və III;
- c) Yalnız II və III;
- ç) Yalnız I və II;
- d) I, II və III.

[Düstürlərə baxmaq](#)

Göstəricilərin kifayət etməsi

71. Tina iki yolla məktəbə gedə və geri qayıda bilər, bunlardan biri daha qısaadır.

İki şərt verilmişdir:

I. Əgər, Tina evdən məktəbə qısa yolla gedəcək və uzun yolla qayıdacaqsa, o cəmi 940 metr yol getməli olacaq.

II. Əgər, Tina evdən məktəbə qısa yolla gedəcək və geri də qısa yolla qayıdacaqsa, o cəmi 780 metr yol getməli olacaq.

Tinanın evindən məktəbə qədər olan uzun yolun uzunluğunu müəyyən etmək üçün:

- a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir;
- b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir;
- c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir;
- ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir;
- d) Verilən şərtlər kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

72. x və y sıfırdan fərqli ədədlərdir.

İki şərt verilmişdir:

I. $xy < 0$.

II. $x + y > 0$.

$\frac{x}{y}$ – in (-1) -dən çox olub-olmadığını müəyyən etmək üçün:

- a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir;
- b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir;
- c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir;
- ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir;
- d) Verilən şərtlər kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

73. Düzbucaqlı formasında ərazi hasarla əhatə olunmuşdur.

İki şərt verilmişdir:

I. Ərazinin uzunluğu ərazinin enindən 2 dəfə çoxdur.

II. Ərazini əhatə edən hasarın uzunluğu ərazinin enindən 6 dəfə çoxdur.

Ərazini əhatə edən hasarın uzunluğunun nəyə bərabər olduğunu müəyyən etmək üçün:

- a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir;
- b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir;
- c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir;
- ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir;
- d) Verilən şərtlər kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

74. a ədəddir.

İki şərt verilmişdir:

I. $2a + 3 = 0$.

II. $(a + 3)^2 = a^2$.

a -nın nəyə bərabər olduğunu müəyyən etmək üçün:

- a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir;
- b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir;
- c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir;
- ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir;
- d) Verilən şərtlər kifayət deyildir.

[Düstürlərə baxmaq](#)

75. a və b müsbət ədədlərdir.

I. $2a$ -nın və $2b$ -nin ədədi ortası 15-ə bərabərdir.

II. $2a$ -nın və $4b$ -nin ədədi ortası 17-yə bərabərdir.

a və b ədədlərinin ədədi ortasının nəyə bərabər olduğunu müəyyən etmək üçün:

- a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir;
- b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir;
- c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir;
- ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir;
- d) Verilən şərtlər kifayət deyildir.

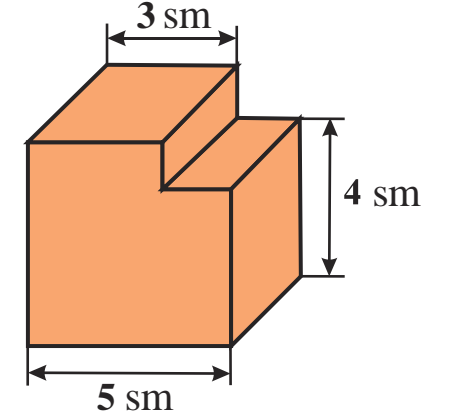
[Düstürlərə baxmaq](#)

Məsələlər

76. Kubdan düzbucaqlı paralelepipedin kəsilməsi ilə alınan cismin ölçüləri şəkildə göstərilmişdir:

Bu cismin həcmi neçə kub santimentrdir?

- a) 105
- b) 110
- c) 115
- ç) 120
- d) 125

[Düstürlərə baxmaq](#)

77. İrma Nika ilə müqayisədə 25% çox maaş alır. Nika İrma ilə müqayisədə neçə faiz az maaş alır?

- a) 15%;
- b) 20%;
- c) 25%;
- ç) 30%;
- d) 35%.

[Düstürlərə baxmaq](#)

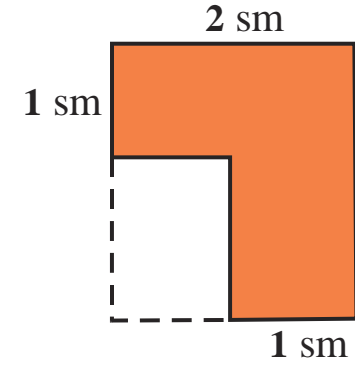
78. 4, 5, 6 və 8 rəqəmləri ilə bütün mümkün üçrəqəmli **cüt** ədədləri elə yazdılar, ki hər bir ədədin yazılışında rəqəmlərin üçü də birbirindən fərqli idi. Cəmi neçə ədəd yazdılar?

- a) 6
- b) 8
- c) 12
- ç) 18
- d) 24

[Düstürlərə baxmaq](#)

79. Düzbucaqlı düzbucaqlıya və altıbucaqlıya bölünmüşdür, onun bəzi tərəflərinin uzunluğu şəkildə göstərilmişdir. Altıbucaqlının sahəsi 4 sm^2 -dir. Bu altıbucaqlının perimetri nəyə bərabərdir?

- a) 6 sm-ə;
- b) 7 sm-ə;
- c) 8 sm-ə;
- ç) 9 sm-ə;
- d) 10 sm-ə.

[Düstürlərə baxmaq](#)

80. İstənilən natural x ədədi üçün $*$ -ilə elə əməliyyat işarə olunmuşdur, ki:

$$x^* = \frac{x}{3}, \text{ əgər } x \text{ 3-ün bölünən idirsə.}$$

$$x^* = x + 4, \text{ əgər } x \text{ 3-ün bölünəni deyilsə.}$$

Natural ədəd a 3-ün bölünəni deyil. Əgər $(a^*)^* = a$ olarsa, onda a^* nəyə bərabərdir?

- a) 6-ya;
- b) 7-yə;
- c) 8-ə;
- ç) 9-a;
- d) 10-a.

[Düstürlərə baxmaq](#)